

KADINLARIN ŞAHİTLİĞİ

Bu çalışmada Kur'an'a göre şahitliğin ne anlama geldiğini, kadın ve erkeğin şahitliği konularını, ayrıca uygulamaları günümüze kadar devam eden fıkıh mezheplerinin görüşlerini ve delillerini, Kur'an'ı anlama metodu ile incelemeye çalıştık.

GİRİŞ

Şahitlik; Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de birçok âyetle emir ve tavsiyede bulunduğu, toplumdaki adaleti sağlamak, insanların haklarını korumak ve ispat etmek için bütün hukuk sistemlerinde olması gereken önemli bir konudur.

İslam'da kadınların şahitliği meselesi, çağımız insanların en çok ilgi gösterdiği konulardan olmuş, bu yüzden hakkında çok fazla araştırma yapılmıştır. Birçok araştırmacı, mezheplerin din adına ortaya koyduğu fıkıh kurallarını benimseyip, Kur'an'ın hükümlerine uygun olmayan uydurma ve yanlış rivayetleri tekrar etme dışında bir şey yapamamıştır. Oysa Allah, her konuda hayatımızı yönlendiren Kur'an'ı bize, her şeyi açıklamak için indirdiğini ve açıklamayı da bizzat kendisinin yaptığını bildirmiştir.

وَلَقَدْ جِئْتَهُمْ بِكِتَابٍ فَضَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“Onlara, bir ilme göre, ayrıntılı olarak açıkladığımız Kitap getirdik. O, inanan ve güvenen bir topluluk için rehber ve bir ikramdır.” (A'raf 7/52)

Açıklamanın Allah tarafından bir ilme göre yapılmasının sebebi de şöyle ifade edilmiştir:

الرَّ كِتَابٍ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ. عُبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ.

“ELİF! LÂM! RÂ! Bu, (Her zaman) doğru hükümler veren ve her şeyin iç yüzünü bilen Allah tarafından, âyetleri hem muhkem kılınmış hem de ayrıntılı olarak açıklanmış bir kitaptır.

“Bu, (Açıklamayı O'nun yapması) Allah'tan başkasına kul olmamanız içindir. (De ki:) Ben de ondan (Allah'ın gönderdiği kitaptan) size uyarıda bulunan ve müjdelere veren biriyim.” (Hüd 11/1-2)¹

Rabbimiz, kendinden başkasına kul olmadan gerekli bilgiye ulaşabilmemiz için Kur'an'da nasıl bir metot takip edilmesi gerektiğini de açıklamıştır.

Günümüz toplumunda en önemli sorun, Müslümanların Kur'an'dan uzaklaşmış olmalarıdır. Kur'an'dan uzaklaşma sonucu meydana gelen sapmaların insan ve toplum üzerindeki zararlarını hepimiz görüyoruz. Bu nedenle kadın, erkek her Müslümanın görevi, Kur'an'ı indirildiği ve açıklandığı gibi anlamak, yaşamak ve insanlara ulaştırmak olmalıdır.

Biz bu çalışmada Kur'an'a göre şahitliğin ne anlama geldiğini, kadın ve erkeğin şahitliği konularını, ayrıca uygulamaları günümüze kadar devam eden fıkıh mezheplerinin görüşlerini ve delillerini, Kur'an'ı anlama metodu² ile incelemeye çalıştık.

1 Süleymaniye Vakfı Meali

2 Ayrıntılı bilgi için bkz: Fatih Orum, Kur'an'ı Anlama Usulü, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2015.

Şahitliğin, Müslümanların hayatında adaletin yerine getirilebilmesi için önemli bir yeri vardır. Bu yüzden şahitlik yaparken adil olunması istenmiş, ana babanın, yakın akrabasının ve zenginlerin aleyhine dahi olsa adaletin temel alınması emredilmiştir. Hatta Kur'an'a göre bir topluluğa kin duyuluyor olsa da duygusal davranışlardan sakınmak ve adalet üzere davranmak gerekmektedir. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ
شَنَاةُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ
خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Ey inanıp güvenenler! Allah için adaleti ayakta tutup dik duran şahitler olun. Bir topluluğa olan nefretiniz, sizi adaletsiz davranmaya sürüklemesin. Siz âdil olun, yanlıştan korunmak için uygun olan budur. Allah'a karşı yanlış yapmaktan sakının. Allah, yaptığınız her şeyin iç yüzünü bilir.” (Mâide 5/8)

Allah Teâlâ şahitliği nasıl yapacağımız konusunu ise şöyle açıklamıştır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ
أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا
الْهَوَىٰ أَن تَعْدِلُوا وَإِن تَلُؤُوا أَوْ تُعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا

“Ey inanıp güvenenler (müminler)! Kendi aleyhinize, ana-babanız veya en yakınlarınızın aleyhine bile olsa Allah için şahitlik yapan ve hakkı ayakta tutan kişiler olun. Aleyhine şahitlik yaptığınız kişi ister zengin ister fakir olsun; Allah, onlara daha yakındır. Arzularınıza uymayın ki, adil olasınız. Lafı eğip bükerek veya şahitlikten kaçarsanız bilin ki Allah, yaptığınız her işin iç yüzünü bilir.” (Nisâ 4/135)

Şahitlik yaparken uyulması gereken en önemli kuralın, lehine ya da aleyhine şahitlik ettiğimiz kişinin kimliği, durumu ve ona karşı duygularımız ne olursa olsun adaletten ayrılmamak olduğunu gördük. Şimdi mezheplerde ve Kur'an'daki şahitlik tanımlarına bakalım.

1. Şahitliğin Tanımı

1. 1. Mezheplerde Şahitliğin Tanımı

“Hanefî fakihî Kâsânî'nin daha çok kul haklarını/özel hukuk alanını göz önünde tutarak yaptığı tanıma göre şahitlik, 'kul haklarıyla ilgili konularda birinin elindeki şeyin/hakkın başka birine ait olduğunu haber verme-tir.

Şâfiî fakihî Melîbârî şahitliği 'bir kişinin başkası üzerindeki bir hakkı özel bir lafızla haber vermesi' şeklinde tarif eder.

Daha çok Mâlikîler tarafından tercih edilen tanıma göre ise şahitlik kısaca 'duyduğunda hâkimin gereğince hüküm vermek zorunda olduğu sözdür.’³

1. 2. Kur'an'da Şahitliğin Tanımı

Kur'an'da şahitlik/şehadet شَهَادَةٌ kelimesi göz veya basiretle görmenin yanı sıra aynı zamanda bir yerde hazır bulunmak, bilmek, ikrar etmek ve gaybın karşıtı anlamlarında kullanılmıştır.⁴

Râğîb el-İsfahani Müfredat'ında, Kur'an'da geçen şahit ve şahitlik kelimelerine âyetlerle şöyle açıklık getirmiştir:

“شَهِدْتُ” Şahit oldum sözü iki anlamda söylenir:

1- Bilgi yerine kullanılır ve onunla şahitlik yapılır. Bu anlamda “أَشْهَدُ” şuna şahitlik ederim denilir. Şahidin “أَعْلَمُ” biliyorum demesi kabul edilmez. Onun “أَشْهَدُ” şahitlik ediyorum demesi gerekir.

2- Yemin anlamında kullanılır. Bu anlamda herhangi bir kişi “بِاللَّهِ أَشْهَدُ...” “Allah'a yemin ederim dese, bu durumda buradaki “أَشْهَدُ” şahitlik ederim ifadesi yemin anlamında olur.

“عَلِمْتُ”Bilim ifadesi de tıpkı “أَشْهَدُ” şahitlik ederim ifadesi gibi yemin anlamında kullanılır. Dolayısıyla ona yeminin cevabıyla cevap verilir. Bu kökten “شَهِدَ” ve “شُهِدَ” formları gelir.

شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنفُسِهِم بِالْكَفْرِ...

“...Kendilerinin kâfirliğine bizzat kendileri şahit iken...” (Tevbe 9/17)

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ...

“...Onlar yalan yere şahitlik etmezler.” (Furkan 25/72).

Şehadet “شَهَادَةٌ” gözle yahut basiret sonucu elde edilen bilgiden kaynaklanan bir sözdür.

وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَّا أَشْهَدُوا خَلْقَهُمْ
سَتَكْتُمُ شَهَادَتَهُمْ وَيُسْأَلُونَ

“...Onlar melekelerin yaratılışına şahit mi oldular?” (Zuhuf 43/19)

Yine aynı şekilde, “Falan yerde hazır bulundum” anlamında “شَهِدْتُ كَذَا” “Falanca şeyin aleyhinde şahitlik ettim” anlamında da “شَهِدْتُ عَلَى كَذَا” denilir.

... سَمِعْتُهُمْ عَلَيْهِمْ شَهِدَ

“...Kulakları aleyhlerine şahitlik edecek.” (Fussilet 41/20)

Şehadet /şahitlik, kimi zaman «hüküm verme» anlamında kullanılır.

... وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا ...

“...Biz ancak bildiğimize şahitlik ediyoruz.” (Yusuf 12/81)

Kur'an'da “ş-h-d” kökünden türemiş bu kelimeler 166 yerde geçer.⁵

2. Şahitliğin Şartları

Şahitliğin biri tahammül, diğeri eda olmak üzere iki aşaması vardır.

“1. Tahammül: Şahit olmak, şahitlik vazifesini üstlenmek anlamına gelir. Kişinin şahitlik edeceği olayı/şeyi bilmesi, kendi iradesiyle kabul etmesi demektir.

3 Yunus Apaydın, “Şahit”, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XXXVIII

4 Rağîb el-İsfahani, Müfredat/ Kur'an Kavramları Sözlüğü, çev; Yusuf Türker, Pınar Yayınları, İstanbul, 2016, s. 538.

5 Yunus Apaydın, “Şahit”, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XXXVIII

2. Eda: Şahidin şahit olduğu olayı/şeyi hâkime bildirmesi, yüklenmiş olduğu şahitliği hâkimin huzurunda dile getirmesidir. Şahitlik etmek diye de ifade edilir.¹⁶

3. Konularına Göre Şahitlik Nisapları / Ölçüleri

"Bir konuda aranan asgari şahit sayısı için şahitlik nisabı tabiri kullanılır. Âyetlerle sabit olduğu için bu rakamlar kesindir. Daha çok olabilir fakat, daha az olamaz.

İki türlü şahitlik nisabı vardır.

1. Bir kadının zina ettiğini iddia eden kişinin dört şahit getirmesi şarttır. Başka hiç bir davada dört şahit şart koşulmamıştır. (Nisâ 4/15, Nûr 24/4-9 ve 13)

2. Diğer davalarda, iddiayı ispat için iki şahidin bulunması yeterlidir. Borçların yazıya geçirilmesinde şahitlerin iki erkek veya bir erkekle iki kadın olmasının daha iyi olacağı Bakara 2/282. âyetle hükme bağlanmıştır.¹⁷

4. Kur'an'da ve Mezheplerde Kadınların Şahitliği

Kur'an'da, şahitlik konusunda kadın erkek ayrımı yapılmadığı halde, fıkıh geleneğinde bu ayrım yapılmış hatta had ve kısas davalarında⁸ şahitlerin tamamının erkek olması şart koşulmuş, diğer davalarda ise iki erkek veya bir erkek ile iki kadın yeterli görülmüştür.

Dört mezhebe göre kadınların şahitliği ile had veya kısas cezası verilemez. Onlara göre; 'kadınların şahitliğinde bir çeşit şüphe vardır, yanılma ve unutmaları

çok olur, dişi oldukları için belleme ve kavramaları zayıftır.¹⁹

Şafii, Maliki ve Hanbeli mezheplerinde kadın, evlenme boşanma gibi konularda ne nikâhın tarafı olabilir ne de şahitlik edebilir. Bu konuda Hanefiler iki kadınla bir erkeğin şahitliğini kabul ederler.

Şimdi Kur'an'da kadınların şahitliğini âyetler ışığında ele alalım.

4. 1. Borçlar hukuku ile ilgili olarak

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Şahitlik yaparken uyulması gereken önemli kuralın, lehine ya da aleyhine şahitlik ettiğimiz kişinin kimliği, durumu ve ona karşı duygularımız ne olursa olsun adaletten ayrılmamak olduğunu gördük.

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بَدِينِ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَآكُتُبُوهُ ۚ وَلْيَكْتُب بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ ۚ وَلَا يَأْب كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ ۚ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ ۚ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا ۚ فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمْلَ هُوَ فَلْيُمْلِلْ لِيُؤْمَرَ بِالْعَدْلِ ۚ وَأَسْتَشْهِدُوا شَهِدَيْنِ مِنْ رَجَالِكُمْ ۚ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَأَمْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ الشَّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَىٰ ۚ وَلَا يَأْب الشَّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا ۚ وَلَا تَسْمَعُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ ۚ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمٌ لِلشَّهَدَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا ۚ إِنْ تَكُون تَجْرَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا ۚ وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ ۚ وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ ۚ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ وَبِعَلِّمُكُمُ اللَّهُ ۚ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"Ey inanınp güvenenler, birbirinize belli bir vadeye kadar borçlandığınızda borcu yazın. Bir yazıcı, aranızda doğru olarak yazsın. Yazıcı Allah'ın bu âyette öğrettiği gibi yazmaktan kaçınmayıp yazsın. Yazıyı borçlu yazdırsın. Rabbi (Sahibi) olan Allah'a karşı yanlış yapmaktan çekinsin de borçtan bir şeyi eksiltmesin. Borçlu; Beceriksiz, güçsüz veya söyleyip yazdıramayacak durumda ise velisi, doğru

9 Abdulaziz Bayındır, İslâm Muhâkeme Hukûku, s. 182, SVY, İstanbul 2015, 2. Baskı.

6 Yunus Apaydın, "Şahit", Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XXXVIII

7 Abdülaziz Bayındır, İslâm Muhâkeme Hukûku, SVY, s.187 İstanbul 2015, 2. Baskı.

8 Had: Kur'an'da ölçüsü Allah tarafından belirlenmiş zina, kazif, hırsızlık ve yol kesmek suçlarına verilen ceza hükümlerine denir.

Kısas: Kasten adam öldürme ve yaralama suçlarında, suçun aynısıyla ceza verilmesidir.

olarak yazdırırsın. Erkeklerinizden iki kişiyi de şahit tutun. İki erkek yoksa bir erkek ile iki kadın da olur. Bunlar, şahitliğini kabul edeceğiniz kişilerden olsunlar Kadınlardan biri unuttur veya yanılırsa diğeri hatırlatır. Şahitler çağrıldıklarında kaçmasınlar. Borç, ister büyük ister küçük olsun, vadesi ile birlikte yazmaktan üşenmeyin. Allah katında böylesi daha düzgün, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemeniz için daha uygundur. Aranızda yaptığınız ticaret peşin olursa onu yazmamanızın size bir günahı olmaz. Alım satım yaptığınızda şahit tutun. Yazıcı da şahit de sizden bir zarar görmesin. Onlara zarar vermeniz, yoldan çıkmanız olur. Allah'a karşı yanlış yapmaktan sakının. Bunları size Allah öğretiyor. Allah her şeyi bilir.” (Bakara 2/282)¹⁰

Bu âyette Allah Teâlâ, “...Erkeklerinizden iki kişiyi şahit tutun. İki erkek yoksa kabul edeceğiniz şahitlerden bir erkekle iki kadın da olabilir. Biri yanılırsa diğeri hatırlatır...” diyerek kadını koruyucu bir açıklama yapmıştır. Çünkü kadınlar, hassas yapıları sebebiyle borçlu - alacaklı ilişkilerine karışmak istemezler. Ancak âyet içinde geçen şu ifadeler, bu konularda iki kadının da şahit olabileceğini göstermektedir:

“... Bu Allah katında dengeyi kurmanız açısından daha önemli, şüpheye düşmemenize en yakın, şahitlik için daha sağlam olandır.”

“Daha sağlam” sözü, “sağlam” olan iki şeyden birini tercih için kullanılır. Bu sebeple borçların tespitinde iki kadının şahitliği çürük değil, sağlam sayılmış olur. Bu hususu aşağıdaki âyetler, daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

4. 2. Vasiyete şahitlik ile ilgili olarak

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ صَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ

10 Süleymaniye Vakfı Meali

إِنْ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذًا لَمِنَ الْأَثِمِينَ . فَإِنْ عَزَّ عَلَىٰ أَنْهُمَا اسْتِحْقَاقًا إِثْمًا فَأَخْرَجَانِ يَتُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقُّ عَلَيْهِمُ الْأَوْلِيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدِينَا إِنَّا إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ . ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْههَا أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ .

“Ey inanıp güvenenler! İçinizden birine ölüm hali gelir de vasiyette/borç itirafında bulunacak olursa, sizden güvenilir iki kişi şahitlik etsin. Ölüm hali yolculuk yaptığınız sırada gelirse, sizin dışınızdan/ Müslüman olmayanlardan iki kişi de olabilir. Şahitlerden şüphelenirseniz namazdan sonra alıkoyar, onlara şöyle yemin ettirirsiniz: ‘Lehinde şahitlik ettiğimiz kişi en yakınımız bile olsa, vallahi bu işten bir kazancımız yoktur. Allah için yaptığımız şahitlikte bir şeyi gizlemeyiz. Öyle olsa elbette günaha gireriz.’

Şahitlerin günaha girdikleri/yalancı şahitlik yaptıkları anlaşılırsa, aleyhlerine hak talebinde bulunulan taraftan/mirasçılardan ölüye en yakın iki kişi şahitlerin yerine geçip şöyle yemin etsinler: ‘Vallahi, bizim şahitliğimiz onlarınkinden daha doğrudur, biz kimsenin hakkına girmiyoruz. Öyle yaparsak elbette yanlış yapanlardan oluruz.’

İşte bu, gereği gibi şahit getirmenin en alt sınırıdır. Yeminlerinin başka yeminlerle çürütülmesi korkusunun oluşması için de en uygun olandır. Siz, Allah'a karşı yanlış yapmaktan sakının ve iyi dinleyin. Allah, yoldan çıkan topluluğu yola getirmez.” (Mâide 5/106-108)

Bu âyetler, vasiyet işleminde kadın erkek ayrımı olmadan iki Müslümanın şahit tutulmasını emretmiş, vasiyet işi, yolculukta yapılacaksa, Müslüman olmayan iki kişinin şahit olması da yeterli görülmüştür.

Burada delil alınacak en önemli cümle şudur: “Böyle si, şahit getirmenin en alt sınırıdır...” (Mâide 5/108) Bu cümleyi, Bakara 282'deki “...Böylesi, şahitlik için daha sağlamdır...” cümlesi ile karşılaştırınca,

şahitlikte alt sınırın kadın erkek ayrımı olmadan iki kişi olduğu net olarak ortaya çıkar.

4. 3. Zinaya Şahitlik ile ilgili olarak

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

وَالَّذِينَ يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاَسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسَكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّيَهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا .

“Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin, şahitlik ederlerse, onları, ölüncüye veya Allah bir yol açıncaya kadar evlerde tutun.” (Nisâ 4/15)

Zina meselesinde, namuslu bir kadın için “şu kadın fuhuş yaptı” diyen kişinin 4 şahit getirmesi gerekir. Şahitler kadın da erkek de olabilir. Âyetlerde dört şahit şartı sadece, namuslu bir kadının zina ettiği iddiasını ispat için istenir. Erkek için böyle bir şart yoktur.

Dört mezhep, kadınların zina davalarında şahitliğini kabul etmez. Ama Kur’an, bu konuda kadın erkek ayrımı yapmamıştır. Bu husus aşağıda net olarak görülecektir.

4. 4. Zina iftirası/kazif suçu ile ilgili olarak

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ .

“İffetli (namuslu) kadınlara zina suçu atan sonra dört şahit getiremeyenlere seksen kamçı vurun ve artık onların şahitliğini kabul etmeyin. Onlar, yoldan çıkmış kimselerdir.” (Nûr 24/4)

Allah Teâlâ bu âyette namuslu kadınları iftiradan korur. Allah’ın kadını koruması, kadının zina ettiği iddia eden kişinin 4 şahit getirme zorunluluğudur. (Nisâ 4/15, Nûr 24/4,6,13)

Bir erkek, kendi eşinin zina ettiği iddiasıyla mahkemeye gelir de dört şahit getiremezse ona özel bir yargılama yapılır. Bu yargılamada erkek, doğru

söylediğine dair dört kere şahitlik yapar, beşincisinde de “Yalan söylüyorsam Allah’ın laneti üzerime olsun” der ve bu şekilde iftira suçundan kurtulur. Buna karşılık aynı hakkı kadın da kullanır ve dört kere kocasının yalan söylediğine dair şahitlik yapar. Beşincisinde de “Yalan söylüyorsam Allah’ın gazabı üzerime olsun” diyerek zina cezasından kurtulur. Bu yargı biçimine liân/karşılıklı lanetleşme denir. Burada kadın ile erkek arasında en küçük bir ayırım yapılmamıştır. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurur:

وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ . وَالْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ . وَيَذَرُوهَا عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ . وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ .

“Karılarına zina suçu atan ve kendileri dışında şahitleri olmayanlardan birinin şahitliği, kesinlikle doğru söylediğine dair dört defa Allah’ı şahit tutması ile olur. Beşincisinde, eğer yalan söylüyorsa Allah’ın lanetine (dışlanmasına) uğramayı diler. Kadından o azabı (100 kamçı cezasını) giderecek olan şu şekilde dört defa şahitlik etmesidir: ‘Allah şahit o, kesinlikle yalan söylüyor.’ Beşincisinde, eğer (kocasını) doğru söylüyorsa Allah’ın gazabına (öfkesine) uğramayı diler.” (Nûr 24/6-9)

Erkeğin, “Allah şahit kesinlikle doğru söylüyorum” diye söylediği her söz, bir şahitlik sayılmış, bunu dört defa tekrarlaması onu eşine, zina iftirası suçundan kurtarmıştır.

Kadının dört kere; “Allah şahit, kocam kesinlikle yalan söylüyor” demesi de kocasının şahitliğini etkisizleştiren bir şahitlik sayılmış, böylece o da zina cezasından kurtulmuştur.

Karı-kocadan her biri aynı sözleri söylemişlerdir. Tek fark; erkeğin sözlerinin olumlu, kadının sözlerinin olumsuz olmasıdır.

Erkek beşincisinde şunu der: “Yalan söylüyorsam Allah’ın laneti üzerime olsun.”

Kadının sözü de şöyledir: “Kocam doğru söylüyorsa Allah'ın gazabına uğrayayım.”

Kadının bu sözü de erkeğin sözünü değersiz kılmış ve zina davasında kadının şahitliği erkeğin şahitliğine denk tutulmuştur.

4. 5. Boşanmada/Talakta şahitlik ile ilgili olarak

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

فَإِذَا بَلَغَ الْأَجَلُ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا .

“Beklemeleri gereken sürenin (iddetin) sonuna geldiklerinde kadınları ya maruf ile tutun ya da maruf ile ayırın. İçinizden güvenilir iki kişiyi şahit tutun; şahitliği Allah için tam yapın.” (Talak 65/2)

“...İçinizden güvenilir iki kişiyi şahit tutun; şahitliği Allah için yerine getirin.” ifadesi, ilgili âyetlerle birlikte, dikkatle düşünülürse talakın her safhasının şahitlerle tespiti şart olduğunu ortaya koyar. Bunlardan ilki, boşanmanın gerçekleştiği andır. Buradaki her bir şahit hem olayı tespit hem de mahkemede şahitlik yapabilecek özellikte olmalıdır.”¹¹

Burada da istenen şahitler için, kadın erkek ayrımı yapılmamıştır.

5. Kadınların Şahitliği Konusunda Nebimizin Örnekliği

Nebimiz yaşadığı müddet içinde kadın ve erkek ayrımı yapmadan elçilik vazifesini yerine getirmiş, kadınların ibadet etmelerine, ilim öğrenmelerine, kendisiyle biat ve istişare etmelerine, savaşa

katılmalarına, şahitliklerini yerine getirmelerine ve benzeri tüm hak ve sorumluluk alanlarında teşvik ve yardım etmiştir.

Süt akrabalığı konusunda sadece bir kadının şahitliğiyle, hükmü uyguladığına örnek olan olay şöyledir:

‘Ukbe b. Harise, Ümmü Yahya ile evlenmişti. Ukbe dedi ki: Zenci bir kadın geldi, ben sizin ikinizi de emzirmiştım’ dedi. Bunu Nebî aleyhisselama anlattım, dedi ki: ‘Nasıl olacak? Kadın ikinizi de emzirdiği kanaatinde’ Sonra o kadınla evlenmesini yasakladı.” (Buharî, Şehâdât, 13)¹²

Bir başka örnekte: “Huzeife diyor ki: Nebimiz ebe- nin doğum hususundaki şahitliğini kabul etti ve şöyle buyurdu: ‘Erkeklerin bizzat bulunmaları mümkün olmayan yerlerde kadınların şahitliği geçerlidir.’”

Nebimiz böyle demesine rağmen, fıkhıta süt akrabalığının sabit olması için kadınların şahitliği yeterli görülmez. Hanefilerde; süt akrabalığının şahitle ispatı konusunda en az iki erkek veya bir erkekle iki kadın şahit gerekir denir. Şafiilerde bu, iki erkek, iki kadın bir erkek veya 4 kadının şahitliği ile mümkündür. Maliki ve Hanbelilere göre ise bir kadının şahitliği yeterlidir.”¹³

Sonuç

Özetleyecek olursak, kadınların şahitliği konusunda; Mâide Suresi'nin 106. âyetinde vasiyet konusunda iki şahit istenir, burada kadın ve erkek ayrımı yoktur.

Nûr Suresi 4. âyette zina için dört şahit getirilmesi söylenir. Burada da erkek kadın ayrımı yoktur.

Talak Suresi'nin 2. âyetinde iddet süresinin bitimi gerçekleşirken iki şahit tutulması istenir, burada da kadın erkek ayrımı yapılmamıştır.

**Geleneksel
İslam hukukunda
kadın erkek ayrımının fiil
ehliyetini kısıtlayan bir unsur
olduğunu söyleyebiliriz. Özel-
likle hakların kullanımı ile ilgili
irade noktasında, kadınların
iradesi ya zayıflatılmış ya
da tamamen yok sa-
yılmıştır.**

11 Abdulaziz Bayındır, Evlenme ve Boşanma Hükümleri, s.37, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2016

12 Abdulaziz Bayındır, Kur'an İstijında Doğru Bilgiğimiz Yanlışlar, s. 410, İstanbul, 2011, 4. Baskı.

13 Abdulaziz Bayındır, İslâm Muhakeme Hukuku, s. 188, SVY, İstanbul 2015, 2. Baskı.

Nisâ Suresi 15. âyette fuhuş yapanlar için dört şahit getirilmesi söylenir ve burada da yine kadın ve erkek ayrımı yoktur.

Kur'an'a göre Nûr Suresi'nin 6, 7, 8 ve 9. âyetlerinde, kendisine kocası tarafından zina suçlaması yapılan kadının şahitliği, suçlamada bulunan kocanın şahitliğine denk tutulduğunu bir kez daha vurgulamaktadır.

Bu saydığımız âyetler ışığında, şahitlikle ilgili konulara baktığımızda, kadının da erkeğinde şahitliğinin değer olarak aynı olduğunu görürüz. Kuran şahitlikle ilgili konularda kadın erkek ayrımı yapmamaktadır.

Geleneksel İslam hukukunda kadın erkek ayrımının fiil ehliyetini kısıtlayan bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle hakların kullanımı ile ilgili irade noktasında, kadınların iradesi ya zayıflatılmış ya da tamamen yok sayılmıştır.¹⁴ Fakat Kur'an'ı incelediğimizde, kadının hak ve sorumluluklarında fiil ehliyetini kısıtlayan hiçbir unsur göremeyiz. Tam aksine Allah Teâlâ kadın ve erkek ayrımının yapılmaması gerektiğini bize birçok âyet ile açıklamıştır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

“Ey İnsanlar! Atanızı (Âdem'i) bir tek nefisten yaratan, eşini de ondan (o nefisten) yaratan, o ikisinden pek çok erkeği ve kadını türeten Rabbinize karşı yanlış yapmaktan sakının! Birbirinizden bir şey istediğinizde adını andığınız Allah'a karşı yanlış yapmaktan ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının! Allah sizi görüp gözetmektedir.” (Nisâ 4/1)

Bu âyet, Allah katında kadın ve erkek arasında cinsiyete dayalı bir üstünlüğün söz konusu olmadığını beyan eder.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

“Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Birbirinizi tanıyasınız diye ırklara ve boylara ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, Allah'a karşı yanlış yapmaktan sakınanınızdır. Allah her şeyi bilir, her şeyin iç yüzünü bilir.” (Hucurat 49/13)

Âyet, insanlar arasındaki üstünlüğün ırk, cins ve soya dayalı değil, Allah'a karşı yanlış yapmamaya bağlı olduğunu bildirmektedir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur:

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ

“Rableri (Sahipleri) dualarını kabul eder ve şöyle der: Erkek olsun, kadın olsun, sizden kim iyi bir çaba gösterirse çabasını boşa çıkarmam. (Benim katımda) birinizin diğerinden farkı yoktur. Hele hicret eden, yurdundan çıkarılan, yolunda eziyet gören, savaştan ve o yolda öldürülenler var ya; onların kötü işlerini de örter, onları, katımdan bir ödül olarak içinden ırmaklar akan bahçelere sokarım. Güzel karşılık Allah katındadır.” (Âl-i İmrân 3/ 195)

Bu âyette de Allah kadın erkek ayrımı yapmadığını, “...birinizin diğerinden farkı yoktur” diyerek ifade etmektedir. Erkek olsun, kadın olsun kim iyi bir çaba gösterirse Allah onu boşa çıkarmaz, en güzel şekilde ödüllendirir.

Bu çalışmada şahitlik ve kadınların şahitliği konusu üzerinden, Kur'an'ın kadın erkek ayrımı yapılmadan tüm insanlığa indirildiğini, dinin ve hüküm koyma yetkisinin sadece Allah'a ait olduğunu görmüş olduk. Bize düşen Allah'ın hükümlerini eleştirmek, maksat araştırmak veya geleneği övmek değil, Allah bir şey söylüyorsa mutlaka doğrudur deyip, Allah'a inanıp güvenmek ve teslim olmaktır.

14 Edlira Llukaçaj, Kur'an'a Göre/Rağmen Kadın, s. 29, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2018.